

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA FLĂMÎNZEANU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

BIANCA PĂTULEA*

Abstract:

The right to education is not an absolute right, it can be limited by the states by adopting a national law having a legitimate aim, as long as the measures adopted respect the principle of proportionality, are predictable and do not affect the essence of the right to education.

In this case, the European Court of Human Rights emphasized that although the right to education does not impose on the state the obligation to organize special education structures, the state has the obligation to ensure the access of all persons to the structures and institutions already existing in the national education system. In the case presented to the Court, the Romanian state did not take the necessary measures to ensure that the limitation of access to education has a legitimate objective and respects the principle of proportionality, being thus in violation of Article 2 of Protocol no. 1 to the Convention.

Keywords: right to education, principle of proportionality.

Résumé:

Le droit à l'éducation n'est pas un droit absolu, il peut être limité par les États en adoptant une loi nationale ayant un but légitime, tant que les mesures adoptées respectent le principe de proportionnalité, elles sont prévisibles et n'affectent pas l'essence du droit à l'éducation.

Dans cette affaire, la Cour européenne des droits de l'homme a souligné que, bien que le droit à l'éducation n'impose pas à l'État l'obligation d'organiser des structures d'éducation spéciale, il incombe à l'État de garantir l'accès de toutes les personnes aux structures et institutions existantes dans le système éducatif national. Dans l'affaire soumise à la Cour, l'État roumain n'a pas pris les mesures nécessaires pour que la limitation de l'accès à l'éducation poursuive un objectif légitime et respecte le principe de proportionnalité, violant ainsi l'article 2 du Protocole no. 1 à la Convention.

Mots-clés: droit à l'éducation, principe de proportionnalité.

La originea cauzei se află cererea nr. 56443/11 împotriva României. Marian Flămânzeanu (reclamantul) a sesizat Curtea Europeana a Drepturilor Omului (Curtea) la data 1 februarie 2011, susținând că statul român i-a încălcat dreptul

---

* E-mail: bapatulea@gmail.com

la educație prevăzut de Articolul 2 din Protocolul 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950) (Convenția).

Marian Flămânzeanu a fost condamnat în 2008 pentru furt și închis la Penitenciarul Rahova, unde și-a continuat studiile primare (clasele III-IV). În 2010 a fost mutat la Penitenciarul Jilava, până la eliberarea sa condiționată pe 30 August 2011. Flămânzeanu a înaintat trei cereri către conducerea Penitenciarului Jilava prin care solicita să își continue studiile cu clasele V-VIII. Conducerea Penitenciarului a înaintat către Inspectoratul Școlar cereri pentru organizarea de clase primare și generale, și a trimis documentele necesare. Cu toate acestea, clasele generale nu au fost organizate, Inspectoratul Școlar motivând această decizie în principal din cauza numărului mic de deținuți înscriși.

Flămânzeanu a reclamat încălcarea dreptului la educație în fața judecătorului delegat din penitenciar. Curtea a subliniat că Legea Educației nr. 84/1995 și Legea nr. 275/2006 de executare a pedepselor impun o obligație pozitivă asupra administratorilor penitenciarelor și a autorităților din educație de a asigura accesul deținuților la învățământul obligatoriu. Cu toate acestea, cererea a fost respinsă ca nefondată, argumentând că Administrația Penitenciarelor și-a îndeplinit obligațiile, fiind luate toate demersurile necesare pentru organizarea cursurilor, imposibilitatea organizării acestora fiind determinată de un factor extern ce nu poate fi atribuit Penitenciarului.

Ulterior, Flămânzeanu s-a adresat Tribunalului București, susținând că statul are obligația de a asigura accesul la învățământul obligatoriu indiferent de numărul de elevi. Cu toate acestea, Tribunalul București a menținut decizia precedentă deoarece inabilitatea de a organiza cursurile a fost cauzată de o situație externă, în afara controlului părților implicate.

Articolul 2 din Protocolul 1 la Convenție prevede „dreptul la instruire”, potrivit căruia nimănui nu i se poate refuza acest drept.

În conturarea unei imagini complete a obligațiilor statului român pertinente acestui caz, Curtea Europeană a făcut referire și la tratate și convenții internaționale, precum Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), care precizează în articolul 26 „orice persoană are dreptul la învățătură”; Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale (1966), care protejează în articolul 13 „dreptul pe care îl are orice persoană la educație”; Comentariul General ONU nr. 13 cu privire la dreptul la educație (1999), articolul 13; Principiile ONU privind tratamentele deținuților (1990), articolele 5 și 6; Regulile standard minime pentru tratamentul deținuților, adoptate de ONU („Regulile Nelson Mandela”) (1955), nr. 77.

De asemenea, Curtea a invocat și recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, Recomandarea nr. (89) 12 cu privire la educație¹, care consideră educația în penitenciar drept un „mijloc important de facilitare a întoarcerii deținutului în societate”, și recomandă accesul la educație al tuturor deținuților; Regulile Europene pentru Penitenciare Rec(2006) 2², care protejează respectarea tuturor drepturilor omului persoanelor private de libertate, inclusiv „accesul la programe de învățământ cât mai complete, care să răspundă nevoilor individuale, ținând cont de aspirațiile acestora”. Nu în ultimul rând a fost invocată și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2000), care protejează în articolul 14 accesul la educație.

În analiza sa, Curtea reiterează principiul din cauza Hirst împotriva Marii Britanii (2006)³ conform căreia deținuții continuă să se bucure de toate drepturile și libertățile prevăzute în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, mai puțin dreptul la libertate prevăzut în art. 5 al Convenției.

Referitor la dreptul la educație, Curtea a determinat că articolul 2 din Protocolul 1 la Convenție nu impune statului obligația de a organiza structuri speciale, dar îi impune acestuia obligația de a asigura accesul tuturor persoanelor la structurile și instituțiile deja existente în sistemul național de educație.

Curtea a subliniat faptul că, în pofida importanței sale, dreptul la educație nu este un drept absolut și poate fi limitat de către statele membre prin adoptarea unei legislații naționale având un obiectiv legitim într-o societate democratică. Acest obiectiv nu este limitat precum cel prevăzut în articolele 8-11 din Convenție, dar măsurile luate trebuie să respecte principiul proporționalității, să fie previzibile și să nu afecteze esența dreptului la educație.

În speța de față, Curtea a determinat că reclamantul face referire la o instituție educațională deja existentă în sistemul național întrucât Penitenciarul Jilava a îndeplinit toate condițiile legale pentru înființarea de cursuri pentru învățământul general și a încheiat un parteneriat de colaborare cu Școala Nr. 1 Jilava pentru anul școlar 2010-2011. Așadar, Curtea a hotărât admisibilitatea cazului sub articolul 2 din Protocolul 1 la Convenție întrucât reclamantul contestă imposibilitatea de a accesa o structură de învățământ deja existentă, acesta nesolicitând organizarea de structuri speciale.

Curtea observă că această concluzie este susținută și de legislația națională care le impune deținuților participarea la învățământul obligatoriu și obligă penitenciarele și instituțiile din învățământ să asigure accesul deținuților la cursuri.

¹ Adoptată la 13 octombrie 1989.

² Adoptată la 11 ianuarie 2006.

³ A se vedea Hirst împotriva Marii Britanii (nr. 2), nr. 74025/01, § 69, ECHR 2005-IX, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22%3A%5B%2274025%2F01%22%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-183666%22%5D%7D>

Guvernul român a motivat încălcarea dreptului la educație al reclamantului prin două argumente, ambele respinse de Curte.

Referitor la cel de-al doilea argument, și anume numărul mic de elevi înscriși, Curtea reiterează principiul stabilit în cauza Ponomaryovi împotriva Bulgariei (2011)⁴ și acceptă limitarea la nivel național a numărului de elevi dintr-o clasă drept măsură legitimă adoptată pentru eficientizarea sistemului național de educație.

Cu toate acestea, Curtea observă că această măsură nu a fost analizată la nivelul instanțelor naționale prin prisma principiului proporționalității. Curtea observă lipsa de documente care să ateste numărul exact de deținuți afectați de această măsură, precum și o analiză a resurselor disponibile și a resurselor necesare pentru organizarea cursurilor în Penitenciarul Jilava. Aceste documente sunt necesare la nivel național pentru aplicarea unui exercițiu de punere în balanță a dreptului la educație a reclamantului și a resurselor limitate din sistemul național de educație.

De asemenea, Curtea observă că autoritățile naționale nu au căutat soluții alternative pentru a asigura accesul reclamantului la educație. În special, Curtea observă că, deși legislația națională permite organizarea de clase cu un număr de elevi mai mic de zece (Legea Educației nr. 84/1995, articolul 158), autoritățile române nu au luat în considerare invocarea unei excepții în acest caz. În plus, instituțiile naționale nu au motivat această decizie în fața instanțelor naționale.

Așadar, Curtea a hotărât că statul român nu a luat măsurile necesare pentru a se asigura că limitarea accesului la educație în acest caz are un obiectiv legitim și respectă principiul proporționalității în conformitate cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Pentru aceste motive, Curtea a constatat, în unanimitate, încălcarea Articolul 2 al Protocolului nr. 1 la Convenție în acest caz, fiind acordate și despăgubiri morale de 2000 euro.

---

⁴ A se vedea Ponomaryovi împotriva Bulgariei, nr. 5335/05, § 55, ECHR 2011, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%225335/05%22%5D%7D>